

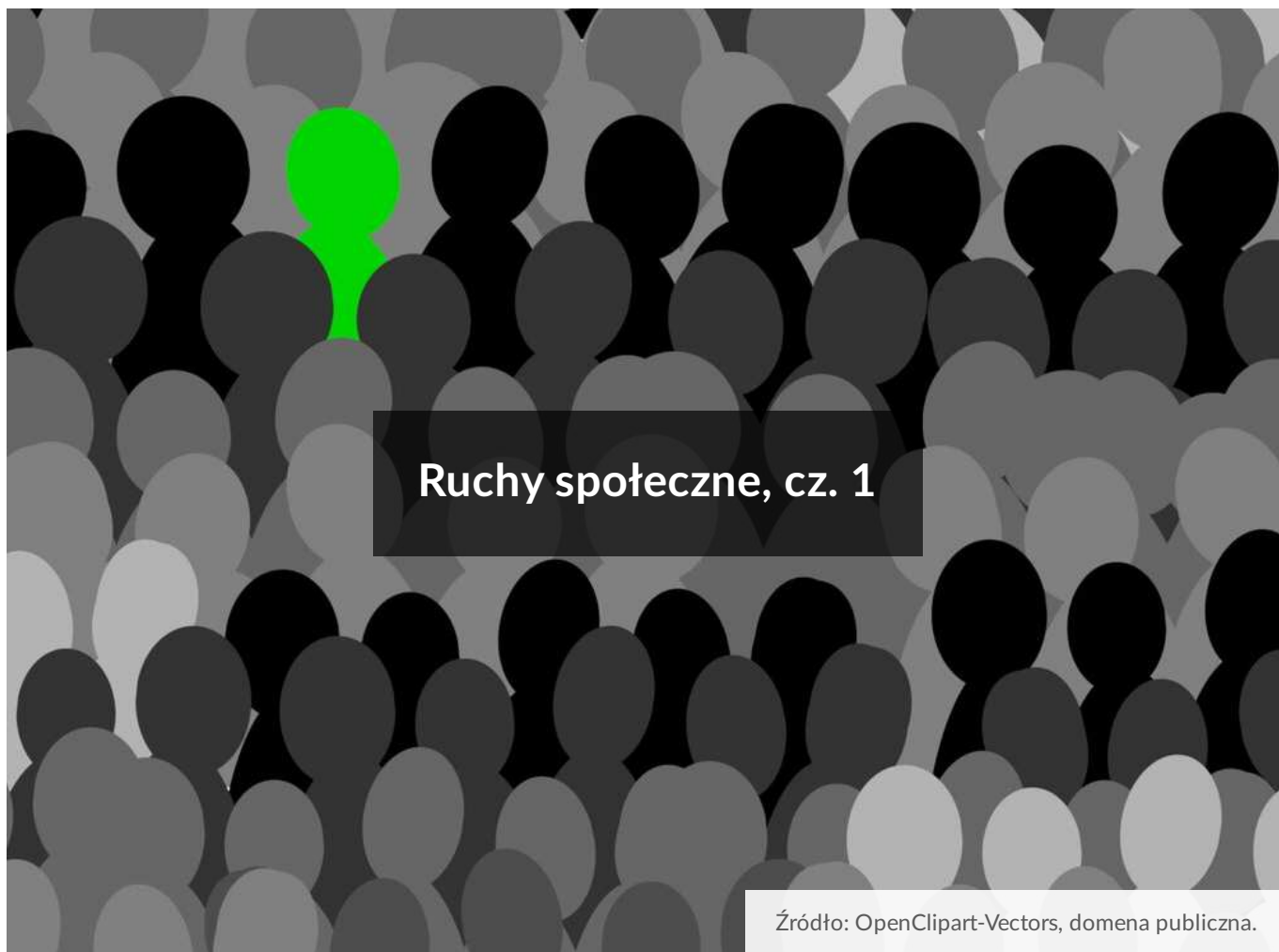
Ruchy społeczne, cz. 1

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Animacja + Schemat](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Edwin Bendyk, *Ruchy społeczne w epoce Internetu*, dostępny w internecie: bendyk.blog.polityka.pl [dostęp 5.11.2020 r.].
- Źródło: *Stary i nowy ruch społeczny*, dostępny w internecie: zielonazmiana.pl [dostęp 5.11.2020 r.].
- Źródło: Malwina Antoniszczak, *Wpływ ruchów społecznych na rozwój projektowania uniwersalnego*, dostępny w internecie: formy.xyz [dostęp 5.11.2020 r.].
- Źródło: Anna M. Kola, *Ruch społeczny obywateli nauki jako przykład ruchów akademickich wprowadzających zmianę kulturową*, „Rocznik Pedagogiczny” 2015, nr 38.
- Źródło: Charles Tilly, *Social movements and national politics*, „Center of Research on Social Organization” 1979, nr 197, s. 12.

- Źródło: Ron Eyerman, Andrew Jamison, *Social Movements: A Cognitive Approach*, Cambridge 1991, s. 44.
- Źródło: Herbert Blumer, *Collective behaviour*, [w:] *Review of Sociology Analysis of a Decade*, red. Gittler, Nowy Jork 1951, s. 199.
- Źródło: Piotr Sztompka, *Socjologia zmian społecznych*, Kraków 2007, s. 256.
- Źródło: Neil Smelser, *Theory of Collective Behaviour*, Nowy Jork 1962, s. 3.

Materiał jest częścią serii „**Inne spojrzenie**”.

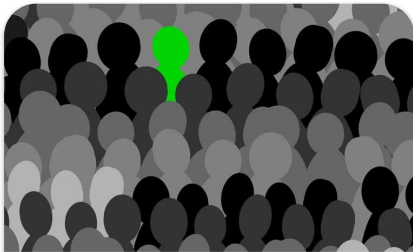
Społeczeństwa są dużymi, złożonymi wewnątrz grupami społecznymi. Każda z nich ma własne poglądy na działania polityczne i społeczne, różnie też definiuje własne interesy. Grupy często są reprezentowane przez partie polityczne, ale nie zawsze istniejące partie mają w swoich programach postulaty wszystkich grup. Rodzą się nowe pomysły, obywatele zaczynają zwracać uwagę na kwestie, które wcześniej nie były definiowane w przestrzeni publicznej. Dlatego rodzą się ruchy społeczne zwracające uwagę na nowe lub niezauważane problemy. Czasami przekształcają się one w partie polityczne, czasami w think tanki, a bywa, że same się rozwiązują po zrealizowaniu głoszonych postulatów. Jak twierdzi Anthony Giddens, ruchy społeczne funkcjonują w aksjologicznej przestrzeni publicznej, a tym samym wprowadzają do rzeczywistości nowe jej interpretacje. Działania ruchów społecznych mogą mieć skutki polityczne, kulturowe, a nawet ekonomiczne.

W tej części materiału poznasz różne sposoby pojmowania ruchu społecznego, a także teorie na ich temat i różne kryteria podziału ruchów społecznych.

Twoje cele

- Zdefiniujesz pojęcie *ruch społeczny*.
- Przeanalizujesz przyczyny tworzenia się ruchów społecznych i wskażesz różnice między wyznawanymi przez nie wartościami.
- Scharakteryzujesz typy ruchów społecznych i wskażesz przyczyny ideowe różnic między nimi.

Dla zainteresowanych

Ruchy społeczne, cz. 2

Ruchy obywatelskiego
sprzeciwu i emancypacji

Ruchy społeczne –
ekologizm

Zmiany społeczne –
z historii ruchów non
violence

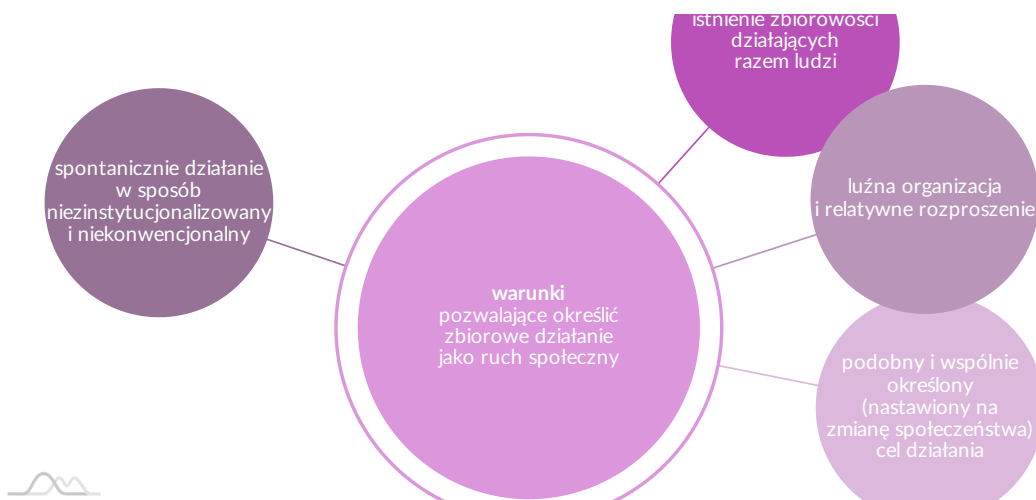
Ruch praw
obywatelskich

Przeczytaj

Wiele definicji ruchów społecznych

Piotr Sztompka w *Socjologii zmian społecznych* definiuje [ruchy społeczne](#) jako „luźno zorganizowane zbiorowości działające wspólnie w niezinstytucjonalizowany sposób w celu wytworzenia zmiany w ich [społeczeństwie](#)”¹.

Aby jednak zbiorowe działanie mogło być nazwane ruchem społecznym, musi spełniać pewne warunki.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Także i inni autorzy literatury przedmiotu, czy to klasycy, czy współcześni, zwracają uwagę na podobne akcenty konstytuujące ruchy społeczne.

Dla **Herberta Blumera** ruchy społeczne są „przedsięwzięciami o charakterze zbiorowym dążącymi do ustanowienia nowego porządku życia”².

Dla **Neila Smelsera** jest to „zbiorowy wysiłek mający na celu modyfikację norm i wartości”³.

Dla **Rona Eyermana** i **Andrew Jamisona** to „grupy jednostek zgromadzone we wspólnym celu wyrażenia w publiczny sposób subiektywnie odczuwanego niezadowolenia i w celu zmiany dostrzeganych społecznych i politycznych podstaw tego niezadowolenia”⁴.

Dla **Charlesa Tilly’ego** to „podtrzymywany ciąg interakcji między tymi, którzy w danym narodzie mają władzę, a osobami z powodzeniem ubiegającymi się o to, by mówić w imieniu elektoratu niemającego formalnej reprezentacji, w trakcie których osoby te wysuwają publiczne żądania zmian w rozkładzie lub sprawowaniu władzy, wspierając te żądania demonstracjami publicznego poparcia”⁵.

Najważniejsza jest zmiana

We wszystkich tych definicjach pojawia się pojęcie **zmiany**, z którą ruchy społeczne są nierozzerwalnie związane. Możemy nawet powiedzieć, że zmiana jest celem ruchów społecznych. Cel może być jednak pozytywny lub negatywny. Z pierwszym przypadkiem mamy do czynienia, gdy działalność ruchu prowadzi do czegoś, czego jeszcze nie ma, np. powstania nowego rządu, prawa, zwyczajów lub instytucji. Z drugim przypadkiem wtedy, gdy prowadzi do zatrzymania lub odwrócenia zmiany, wynikającej bądź to z szerszych procesów niezwiązanych bezpośrednio z ruchami społecznymi (takimi jak zniszczenie środowiska naturalnego albo wzrost przestępczości), bądź związanych z działaniami konkurencyjnych ruchów społecznych.

Kolejnym aspektem łączącym ruchy społeczne ze zmianami jest obszar, w którym zachodzi zmiana spowodowana przez ruch społeczny. Choć zwykle przyjmuje się, że zmiana wprowadzana przez ruch jest w stosunku do niego zewnętrzna, to jednak należy mieć na uwadze, że ruchy społeczne są częścią społeczeństwa, a zatem jeżeli podlega ono zmianie, ma ona także wpływ na istniejące w społeczeństwie ruchy. Dlatego też możemy powiedzieć, że ruchy społeczne, zmieniając społeczeństwo, zmieniają równocześnie same siebie⁶.

Słownik

radikalizm

kierunek zmierzający do wprowadzenia zasadniczych zmian w życiu społecznym lub politycznym

ruch społeczny

jest to forma zbiorowego, spontanicznego działania kategorii społecznych lub zbiorowości zmierzającego do określonego celu i do wywołania zmiany społecznej

społeczeństwo

w ujęciu socjologicznym jest to zorganizowana złożona zbiorowość ludzka, zamieszkująca określony obszar, połączona wspólną kulturą i z rozwiniętą siecią społecznych powiązań

systemowa teoria społeczeństwa

interpretuje ruchy społeczne jako anomalie, patologie i dewiacje, przez które przejawia się dezorganizacja społeczeństwa

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka i wykonaj ćwiczenia.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PEcWol4N7>

Wybrane teorie ruchów społecznych

Teoria progresywistyczna lub historycystyczna

Rozpatruje procesy społeczne jako zjawiska wyposażone w specyficzne znaczenie lub logikę. Przyczyny zmian upatruje w konieczności dziejowej – historia toczy się bowiem zgodnie z określonymi prawami. Ruchy społeczne są traktowane jako symptomy aktualnych zmian społecznych, pojawiające się w chwilach kryzysów społecznych. Teorii tej bliska jest teoria postprogresywistyczna, która skupia się na podmiotowości ludzkiej uzależnionej od konkretnych warunków. Traktuje ona ruchy społeczne jako twórców i głównych aktorów życia społecznego.

Materializm historyczny

Postrzega ruchy społeczne jako reprezentantów historii osadzonych mocno w interesach homogenicznych klas społecznych, jako narzędzia i nosiciele następujących po sobie tendencji rozwojowych. Mogą one przyspieszać procesy społeczne, ale nie mogą same ich powodować. Wywoływane są przez swego rodzaju ducha dziejów w odpowiednich momentach w historii, by spełnić swoje zadanie, a następnie zaniknąć.

Współczesna teoria ruchów

Widzi w ruchach społecznych podmioty zmiany społecznej, które ową zmianę konstruują i same piszą scenariusz procesów społecznych. Pojawiają się, kiedy są potrzebne, i walczą w określonej, świadomie wybranej sprawie.

Systemowa teoria społeczeństwa

Interpretuje ruchy społeczne jako anomalie, patologie i dewiacje, przez które przejawia się dezorganizacja społeczeństwa. Powinny zostać stłumione lub wyparte przez organizacje i instytucje utrzymujące system w równowadze.

Współczesna teoria racjonalnego wyboru

Widzi w ruchach społecznych normalne środki do osiągnięcia politycznych celów i specyficzne formy działania politycznego, podejmowane przez zbiorowości dążące do własnych celów w sytuacji, gdy brak im reprezentacji w instytucjach istniejących już na arenie politycznej.

Analizując przedstawione teorie można stwierdzić, że istnieją dwa przeciwstawne modele społeczeństwa połączone z dwoma skrajnymi stanowiskami w badaniach nad ruchami społecznymi.

Pierwszy model odnosi się do aktywnych podmiotów i ruchy społeczne pojawiają się w nim niejako oddolnie – wtedy, kiedy roszczenia i niezadowolenie społeczne osiągną pewien poziom.

Obrazuje to metafora wulkanu. Są one wybuchem spontanicznego działania, które stopniowo osiąga organizację, ideologię i przywództwo. Z drugiej strony, ruchy społeczne mogą być też traktowane konspiracyjnie lub przedsiębiorczo, jako zbiorowe działanie o charakterze celowym, w którym mobilizacja, rekrutacja i działanie uczestników są organizowane wokół postaci liderów, konspiratorów lub „przedsiębiorców ruchu społecznego”.

Drugi model społeczny bazuje na kontekście strukturalnym, który ułatwia bądź też utrudnia pojawienie się ruchów społecznych. Ten model dobrze obrazuje metafora kipiącego garnka. Ruchy społeczne ujawniają się wówczas, gdy blokady i ograniczenia systemu politycznego ulegają osłabieniu.

We współczesnych badaniach nad ruchami społecznymi dąży się do połączenia teorii zorientowanych na działanie z teoriami zorientowanymi na struktury i do pozbycia się ich dwubiegunowości.

Ruchy społeczne reprezentują bowiem dialektykę jednostek i całości społecznych. Na ich przykładzie obserwujemy, jak czynniki społeczne wpływają na działające jednostki i jak te jednostki wpływają na czynniki społeczne.

Ruchy społeczne stanowią także pośrednie stadium w procesie powstawania tak zwanej nowej tkanki społecznej, dzięki czemu pozwalają uchwycić rzeczywistość społeczną w chwili jej narodzin. Biorą one zatem udział w konstruowaniu i reformowaniu zewnętrznego społeczeństwa i są podmiotem budowania zmiany strukturalnej.

Co za tym idzie i ściśle się z tym wiąże, badanie pozwala na uchwycenie procesu wyłaniania się i zmiany wewnętrznej struktury ruchu. Ruchy społeczne są zjawiskiem znajdującym się między działającymi jednostkami a skryształizowanymi całościami społecznymi i zawierają podstawowe cechy obu tych elementów. Dlatego też badacze ruchów skupiają się nie tylko na stabilnych grupach i instytucjach, ale też na grupach i instytucjach w procesie stawania się.

Oprac. na podst.: Ted R. Gurr, *Why Men Rebel*, Princeton 1970; , Charles Tilly, *From Mobilization to Revolution*, Massachusetts 1978; Aldon Morris, Cedric Herring, *Theory and research in social movements: a critical view*, [w:] *Annual Review of Political Science*, t. 2, (red.) Samuel Long, Ablex Publishing Corporation, 1985, s. 72; Louis Zurcher, David Snow, *Collective behaviour: social movements*, [w:] *Social Psychology: Sociological Perspectives*, (red.) Morris Rosenberg, Robert Turner, Nowy Jork 1981, s. 475; Alain Touraine, *The self-production of Society*, Chicago 1977, s. 298.
Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Scharakteryzuj różnice między różnymi sposobami klasyfikacji ruchów społecznych.

Zastanów się, z czego one wynikają.

Ćwiczenie 2

Dopasuj stwierdzenia do odpowiednich teorii społecznych.

materializm historyczny

interpretuje ruchy społeczne jako anomalie, patologie i dewiacje, przez które przejawia się dezorganizacja społeczeństwa; powinny zostać one stłumione lub wyparte przez organizacje i instytucje utrzymujące system w równowadze

współczesna teoria racjonalnego wyboru

widzi w ruchach społecznych normalne środki do osiągnięcia politycznych celów i specyficzne formy działania politycznego; podejmowane przez zbiorowości dążące do własnych celów w sytuacji, gdy brak im reprezentacji w instytucjach istniejących już na arenie politycznej

systemowa teoria społeczeństwa

postrzega ruchy społeczne jako reprezentantów historii osadzonych mocno w interesach homogenicznych klas społecznych, jako narzędzia i nosiciele następujących po sobie tendencji rozwojowych; przyśpiesza procesy społeczne, ale ich nie powoduje

teoria progresywistyczna lub historycystyczna

widzi w nich podmioty zmiany społecznej, które ową zmianę konstruują i same piszą scenariusz procesów społecznych; pojawiają się, kiedy są potrzebne, i walczą w określonej, świadomie wybranej sprawie

rozpatruje procesy społeczne jako zjawiska wyposażone w specyficzne

współczesna teoria ruchów

znaczenie lub logikę; przyczyny zmian upatruje w konieczności dziejowej; ruchy społeczne są traktowane jako symptomy aktualnych zmian społecznych, pojawiające się w chwilach kryzysów społecznych; teorii tej bliska jest teoria postmodernistyczna

Ćwiczenie 3

Zaznacz, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Jednym z warunków pozwalających określić, czy jakieś działanie zbiorowe to ruch społeczny, jest luźna relacja i relatywne rozproszenie.	☐	☐
Spontaniczne działanie w sposób niezinstytucjonalizowany i niekonwencjonalny nie może być wyznacznikiem ruchu społecznego.	☐	☐
Według Herberta Blumera ruchy społeczne nie dążą do ustanowienia nowego porządku życia.	☐	☐
Ruchy społeczne, zmieniając społeczeństwo, zmieniają równocześnie same siebie.	☐	☐

Animacja + Schemat

Typy ruchów społecznych

Ze względu na różnorodność postaci, form i rozmiarów, jakie przybierają ruchy społeczne, niezbędne jest zapoznanie się z ich typologią stworzoną na podstawie kilku kryteriów, takich jak: zakres, jakość, przedmiot czy wektor planowanej zmiany, strategia działania i związki między ruchami społecznymi¹.

Polecenie 1

Zapoznaj się informacjami zamieszczonymi w schematach i animacji. Następnie wykonaj ćwiczenia.

Kryterium zakresu planowanej zmiany

Źródła ilustracji: Jorge Maya, domena publiczna; Rowland Scherman, domena publiczna.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DMCVRacPX>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Wybrane kryteria podziału ruchów społecznych.

Kryterium wektora planowanej zmiany

Źródło ilustracji: geralt, domena publiczna.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Kryterium strategii ruchu

Oprac. na podst.: D. Rucht, *Themes, logics, and arenas of social movements: a structural approach*, [w:] *International Social Movements Research*, (red.) L. Kriesberg, 1988, t. 1, s. 319.

Źródło ilustracji: ar130405, CC 0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Kryterium związku między ruchami

Oprac. na podst.: M. Zald, B. Useem, *Movements and countermovements: loosely coupled conflict cite>*, *Center of Research on Social Organization*, „Ann Arbor” 1982, s. 1; J. McCarthy, M. Zald, *Resource mobilization and social movements: a partial theory*, „*American Journal of Sociology*”, 1976, t. 82, nr 6; R. Garner, M. Zald, *Social movements sectors and systemic constraint: toward a structural analysis of social movements*, *Center of Research on Social Organization*, „Ann Arbor” 1981, nr 238, s. 1-2.

Źródło ilustracji: Lucio Alfonsi, CC 0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Przeanalizuj tekst źródłowy i wykonaj polecenie.

” Anna M. Kola

Ruch społeczny obywateli nauki jako przykład ruchów akademickich wprowadzających zmianę kulturową

Obywatele zajmują się agitowaniem w swojej sprawie (a właściwie w sprawach polskiej nauki), dyskutują o nich także w mediach (korzystając z internetowych narzędzi, ale też w radio czy telewizji). Biorą na siebie rolę rzeczników polskiej nauki, wchodząc w polemiki z innymi grupami podejmującymi temat reform nauki. Obywatele opiniują działania instytucji kontrolnych i sterujących w nauce, np. dotyczące projektu studiów doktoranckich, parametryzacji, zadań i roli Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, formy konkursów dotujących badania naukowe. Prowadzą też badania na temat polskiej nauki, np. dotyczące warunków pracy osób zatrudnionych na uczelniach. Zajmują się promowaniem akademickich dobrych praktyk, apelując o szczególną uwagę wobec problemu dyskryminacji, nadużywania władzy i nieprzestrzegania przepisów prawa, lobbingu, kradzieży intelektualnej, ale także nieprzejrzystych i pozamerytorycznych kryteriów oceny pracowników. Potępiają bierne i konformistyczne postawy, boją się nad zwalczaniem zaangażowania akademików. Widać w tym różnorodność zainteresowań obywateli, którzy poprawę jakości pracy uczonych widzą w szerszej perspektywie – rodzinnej, towarzyskiej, kulturalnej, ale też w społeczności lokalnej.

Źródło: Anna M. Kola, *Ruch społeczny obywateli nauki jako przykład ruchów akademickich wprowadzających zmianę kulturową*, „Rocznik Pedagogiczny” 2015, nr 38.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Ruchy społeczne, cz. 1

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

10) przedstawia założenia ideowe wybranych ruchów społecznych (np. alterglobalizm, ekologizm, feminizm);

VI. Społeczeństwo obywatelskie i kultura polityczna.

Uczeń:

1) przedstawia idee społeczeństwa obywatelskiego i charakteryzuje jego rozwój w XX-wiecznym państwie polskim.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- definiuje pojęcie *ruch społeczny*;
- analizuje przyczyny tworzenia się ruchów społecznych i wskazuje różnice między wyznawanymi przez nie wartościami;
- charakteryzuje typy ruchów społecznych i wskazuje przyczyny ideowe różnic między nimi.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- śniegowa kula;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;

- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg zajęć

Faza wstępna:

1. Przedstawienie tematu „Ruchy społeczne, cz. 1” i celów zajęć.
2. Śniegowa kula. Uczniowie w parach przygotowują wyjaśnienie pojęcia ruch społeczny. Następnie łączą się w czwórki, porównują swoje pomysły, dyskutują i tworzą wspólną wersję propozycji. W kolejnym kroku łączą się w ósemki i coraz liczniejsze grupy, aż powstanie ogólnoklasowa wersja wyjaśnienia. Chętna/wybrana osoba zapisuje propozycję na tablicy.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z fragmentem sekcji „Przeczytaj” dotyczącym zmiany. Następnie dyskutują o tym, dlaczego zmiana jest istotą ruchów społecznych.
2. Uczniowie zapoznają się z medium w sekcji „Audiobook”. Tworzą notatkę w formie mapy pojęć. Następnie wykonują polecenia i ćwiczenia dołączone do materiału.
3. Praca z animacją i schematami. Po zapoznaniu się z materiałami uczniowie dzielą się na grupy i opracowują odpowiedzi do ćwiczeń. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się) grupy prezentuje propozycję

odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do nich. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia je, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Dyskusja na temat znaczenia ruchów społecznych dla zmian w polityce państw. Uczniowie oceniają ich wpływ na zmiany społeczne i polityczne. Chętne osoby przedstawiają wnioski.
2. Omówienie przebiegu zajęć, wskazanie mocnych i słabych strony pracy uczniów, udzielenie im informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Napisz krótką notatkę, uwzględniając w niej najistotniejsze informacje dotyczące zagadnień poruszanych na zajęciach.

Materiały pomocnicze:

- Bogdan Ekstowicz, *Procesy i ruchy społeczne w świecie na przełomie XX i XXI w.*, „Civitas Hominibus: Rocznik Filozoficzno-Społeczny”, 2015, nr 10, s. 45–55.
- Tadeusz Paleczny, *Nowe ruchy społeczne*, Kraków 2010.
- Katarzyna Żurawska, *Ruch społeczny jako przejaw aktywności zbiorowości społecznej*, „Rozprawy Społeczne”, 2019, nr 13, s. 26–35.
- Edward Wnuk-Lipiński, *Socjologia życia publicznego*, Warszawa 2008.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.